

הנפש והבשר

אם בפרשות הקודמות הנושא המרכזי היה טומאה וטהרה, בפרשות שלפנינו – אחרי-מות, קדושים, אמור – הנושא הוא קדושה. אחד ממוקדי הקדושה מצוי במשפחה, ומתוך כך גם בעקרונות המוסר המיני והאתיקה של האהבה והנישואים. הקטע שלדעתי מתאר את האידיאל הרומנטי היהודי על אהבה ונישואים מצוי בזוהר על פרשת לך-לך (ח"א, פה ע"ב, בתרגום מארמית): "בוא וראה, כל נשמות העולם שהם פרי מעשיו של הקב"ה, כולם אחד בסוד אחד... והם זכר ונקבה מחוברים כאחד". האחדות הזאת מתקיימת באיזה שהוא עולם נסתר, אך כבר שם, בשלב מסוים מתרחשת הפרדה: "נפרדים בגוונים זכר ונקבה", ולבסוף "כיון שיורדות [לעולמנו] נפרדות הנשמות זו לצד זה, וזו לצד אחר, ואחרי זמן הקב"ה מזווג אותן". הזיווג מהווה מעין חזרה לאחדות הראשונית שנעלמה, "ולא ניתן כוח זיווג זה אלא להקב"ה בלבד" שהרי רק הוא יודע מי הם בני הזוג המקוריים. האם תמיד נפגשים בני הזוג "האוריגניליים"? לדאבונו, לא! "אשרי האדם הזוכה במעשיו והולך בדרך אמת כדי שיתחברו נפש בנפש כמו שהיו בתחילה, שהרי אם זוכה במעשיו, זה [הזיווג] הוא האדם השלם כראוי". כשזיווג זה מתרחש "העולם מתברך ממנו". אכן, האהבה ואף התשוקה ההדדיות אינן אלא ביטוי לחיפוש הבלתי מודע לחזור לאחדות הראשונית שאבדה. ההפרדה והמפגש שלאחריה נותנים פירות, הוולדות, ואם הזיווג הוא אמיתי, בנפש הוולדות ישכנו החסד והצדק. על מצב מאושר זה נאמר הפסוק בשיר השירים (ב, ג): "ויפְּרִיזוּ מְתוֹךְ לְחַפִּי".

תיאור זה מזכיר לנו את דברי אריסטוֹפְּנֵס ב'המשתה' לאפלטון. אולם, המקור הישיר של הזוהר מצוי אצל חז"ל (ברכות סא ע"א). אלא שבמקורות אלה, מדובר על ההפרדה שבין הגופות, והזוהר מדבר על הפרדה בין נפשות ומתוך כך ההתאמה והקשר הנפשי שבין החצאים המחפשים האחד את השני. באדם, ההשלמה הביולוגית שבין זכר ונקבה – מקור הסקסואליות – משקפת שורש נפשי, מקור האהבה, את חיפוש השלמות האבודה. שלמות, שהרי כפי שכתב המקובל הגדול ר' משה קורדובירו (פרדס רימונים, שער ח, כב): "נשמת הזכר ונשמת הנקבה הם מיוחדים ותאומים... ואי אפשר לצייר נשמת הנקבה בלא זכר ונשמת הזכר בלא נקבה".

היהדות ההיסטורית לא מאסה בגוף. היא ראתה אידיאל בקידוש הגוף, אולם היא הדגישה את המצוי מעבר לגוף, או אולי, אם נשתמש בביטוי מושאל, "בתוך הגוף". דגש זה בוטא בזוהר באמצעות הציור שהגוף אינו אלא לבוש (ח"א, כ ע"ב, בתרגום מארמית): "והרוח נקרא אדם... וגופו הוא לבוש. על כך כתוב (איוב י, יא): עור וּבָשָׂר תִּלְבָּשִׁינִי. עצם הביטוי בָּשָׂר אָדָם (שמות ל, לב) מורה על כך. "בשר האדם – לבוש הוא" לבוש של האדם הפנימי והנסתר,

האומר "עור וּבָשָׂר תִּלְבָּשֶׁנִּי". ואכן, ניתן להוסיף 'אתם קרואים אדם', רק מי שמתייחס לשני בגופו ובנפשו, ולא כבשר בלבד, ראוי להיקרא אדם. כאן מתעוררת שאלת המפתח: כיצד נתפסת המיניות? כיחס בין בשר לבשר, או כיחס המקשר לא רק בשר לבשר, אלא גם כיחס בין נפש לנפש, יחס המחפש גם את ה'אדם' שמאחורי הבשר. שאלה נצחית זאת מלווה את האנושות מאז ועד עצם היום הזה. יש תרבויות שרצו, ועדיין רוצים, להשכיח את הגוף. ברוב המקרים הם הרבו צביעות וסטיות. תרבות ימינו מאמינה שהיא גואלת את הבשר, אך בעצם היא הגלתה את הנפש מהיחס הבינאישי. מתוך כך, כרבדים שונים בחיים, המיניות, אחת המתנות המופלאות ביותר שהקב"ה נתן לאדם, עלולה להפוך סבל ועינוי, אחת הטרגדיות האיומות ביותר של החיים.

ואולי, לאור ניסיונו התרבותי חייבים אנו להבין אחרת את קביעת הזוהר. אולי, שני חצאי הנשמה הראשונית, אינם מתארים בני אדם מסוימים אלא דגמים שונים של יחס לעולם ולזוגיות, היוצרים טיפוסים שונים של אישיות, ואנו כמהים – מבלי לדעת – לטיפוס שישלים אותנו מתוך אהבה. ואולי, עלינו גם להרחיב את דברי הזוהר על ברכתו "אשרי האדם הזוכה במעשיו והולך בדרך אמת כדי שיתחברו נפש בנפש כמו שהיו בתחילה". אולי, העבודה המוסרית המאומצת אינה רק משימה שלפני הנישואים, כדי לבחור נכון בבן/בת זוג. אולי היא חייבת ללוות אותנו לכל אורך הנישואים. אם רוצים אנו למנוע את הטרגדיות של החברה, ולאפשר ששתי נפשות יפגשו ויחיו באהבה, עלינו לגאול את הנישואים מהפתולוגיות האישיות והחברתיות המאיימות עליהם בכל שלב. וזאת – איננה משימה קלה.